

körülmény, amit előttem sohasem titkoltam: a Ticsénye mindhárom orosz képviselője, akit ismertem, (Lifsic, Uszjévic, Szác) emberi magatartásával nagyon elijesztett. A nekem nem tetsző emberi tulajdonságok olyan természetűek, hogy irodalompolitikai szempontból nem lehetnek közömbösek. Innen származik az a régi kétségem - nem éreztem magam feljogosítva, hogy kerekén kimondjam, de Moszkvában előttem nem egyszer megpenditettem - hogy vajjon az orosz ticsényések és te nem két malomban örültek-e? Konkrétan: hogy ugyanabból a helyes elméleti ^{alapról} kiindulva, amelyből te a Párt nyugati népfrontpolitikáját tökéletesen támogató irodalompolitikai eredményekre jutottál, ők a VKP(b) belföldi politikája szempontjából nem helytelen irányba tévedtek-e? A mindennapi ember, sőt a mindennapi író-ember kérdéseitől való idegenkedésük erre vallott. Most, a kozmopolita-vita idején ez a kérdés újra meg újra eszembe jutott. Ez tehát az első problémám, amely a fejemben volt, amikor Gertruddal telefonon beszéltem.

Másodszor: én a formalizmus-naturalizmus vitát a Szovjetunióban éltem át. A Párt álláspontját nem volt nehéz magamévá tennem, pontosan megegyezett az én nézetemmel és praxisommal. Különösen érthető volt számomra a formalizmus és naturalizmus elleni e g y ü t t e s fellépés. Annál jobban csodálkoztam, amikor Horváth Márton ismert cikkében a naturalizmust külön választotta és majdnem ámszesziát adott neki. Természetesen nem akartam a dolgot egyszerűen azzal elintézni, hogy Marci téved. Két elgondolásom volt. Egyik, hogy amilyen figyelmetlenül olvasom az utóbbi időben a szovjet sajtót, történhetett valami taktikai változás, amelyről én nem tudok. Másik, hogy Marci cikkével talán éppen a ló másik oldalán esünk le, de amikor az első oldalán voltunk lepotyogva, azt nem vettük észre. Ez a második megfontolásom annál is könnyebben jött, mivel én irodalompolitikánkban bizonyos dolgokat sohasem helyeseltem. Ennek szerényen kifejezt is adtam, de passzív maradtam (helytelenül), nehogy azt higgyék, hogy szektáns vagyok, vagy pláne hogy az irigység beszél belőlem. Elsősorban Déry nagy "vydvigálására" gondolok. Igaz, te voltál az, aki Déry regényét politikailag kritizáltad. De megállapításaidnak senki sem vonta le semminemű konzekvenciáját (ezt te nem is kívántad).

Déry továbbra is "a" kommunista író maradt, akinek tehetsége (schlechthin!) megbocsájthatóvá teszi, hogy trockista gőzöktől